

ПРОФ. ДР СТАНИСЛАВ ЛЕШЧИЦКИ

ПРОСТОРНА СТРУКТУРА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ ПОЉСКЕ

У В О Д

Под појмом „просторна структура националне економије” подразумева се привредна целина посматрана са гледишта како просторне диференцијације тако и међурегионалних односа. Узимајући у обзир расположиви материјал,* у овом синтетичком просеку даје се просторна диференцијација економске структуре Пољске на статички (површински) начин. Просторна анализа те структуре заснована је на следеће три компоненте које, на синтетички начин, карактеришу националну економију, и то: (1) вредност основних средстава, (2) остварени национални доходак и (3) расподељени национални доходак. Изворни материјал је добијен од Централног статистичког уреда. Да би се прибавили упоредни подаци за читаву Пољску, подаци који се односе на пет аутономних главних градова војводства (Варшава, Лођ, Краков, Вроцлав, Познањ) припојени су подацима који се односе на респективна територијална војводства. На тај начин просторна анализа је заснована на седамнаест информативних извора и графички прилози стога приказују само просторну макроструктуру економије Пољске у 1961. години.

М Е Т О Д О Л О Г И Ј А

Стандард националне економије одређен је на основу три већ поменуте компоненте:

1. *Вредност основних средстава* обухвата све инвестиције на неком подручју у току дугог временског периода. Те инвестиције су, с једне стране, доказ о нивоу економског развоја земље а с друге резултат активности становништва које се прилагођава датој географској средини како би задовољило своје економске и друштвене потребе. Основна средства обухватају како сферу материјалне продукције тако и сферу активности изван ње које чине материјалну подлогу вршења услуга. Вредност основних средстава узета је у својој укупности укључујући све облике својине, и то социјалистичке (државне и задружне) и приватне.

* Низ графичких прилога односи се на просторну структуру економије Пољске на бази статистичких података из 1961. године.

2. *Остварени национални доходак* обухвата збир нето производње остварене у појединим гранама националне економије у 1961. години. Укупна вредност садржи производњу индустрије — 48,4%, пољопривреде — 23,7%, трговине — 8,9%, грађевинарства 8,8%, транспорта и саобраћаја — 6,7%, шумарства — 2,4% и „осталу производњу“ — 1,4%. Тој суми нето производње додата је вредност која произилази из спољнотрговинског биланса. Квалитативна структура створеног дохотка карактерише темеље националне економије и указује на изворе издржавања становништва.

3. *Расподељени национални доходак* се углавном дели на потрошњу — 72,8% и акумулацију — 27,2%. Потрошња се опет дели на: (1) потрошњу материјалних добара из личних доходака 65,2% и (2) „осталу потрошњу“ — 7,6%. С друге стране акумулација обухвата: (1) повећање залиха и резерви — 7,5% и (2) чисте инвестиције — 19,7%. Та подела указује на сврхе за које је употребљен национални доходак док износ потрошње приближно одређује животни стандард становништва.

Сви су подаци груписани према три различита аспекта:

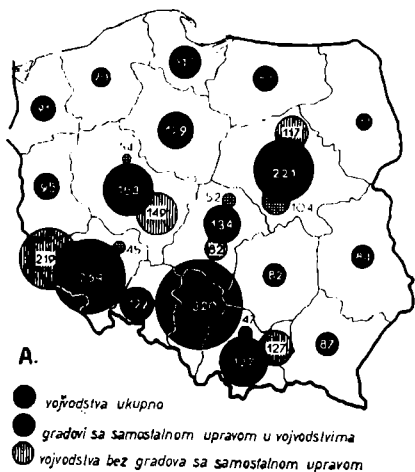
(а) према процентуалном уделу сваког војводства у националној економији да би се илустровала његова улога и значај. То је у складу са данашњом тенденцијом пољских власти које теже за децентрализацијом руковођења привредом преносећи га на власти војводства;

(б) по 1 становнику или 1 запосленом да би се добили подаци за упоређивање зато што поједина војводства имају различит број становништва. Тако су добијени индекси за социјални значај (по 1 становнику) и за продуктивност рада (по 1 запосленом);

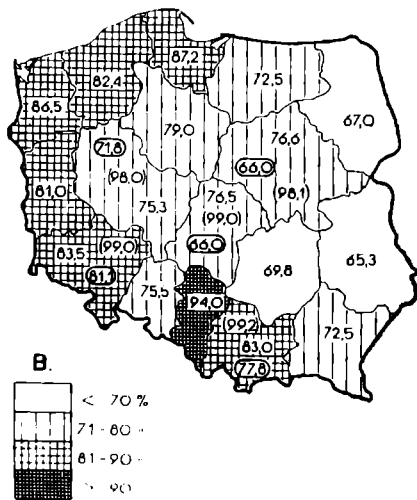
(с) срачунавањем по 1 км² да би се добили подаци за поређење, пошто се поједина војводства међусобно разликују по површини. На тај начин је добијен индекс просторне концентрације.

Пошто је овде циљ да се утврди унутрашња диференцијација у просторној структури, да се укаже на сличности или различитости у нивоу националне економије и животном стандарду становништва, сви подаци који се односе на поједине компоненте националне економије израчунати су као девијације од средњег општепољског нивоа.

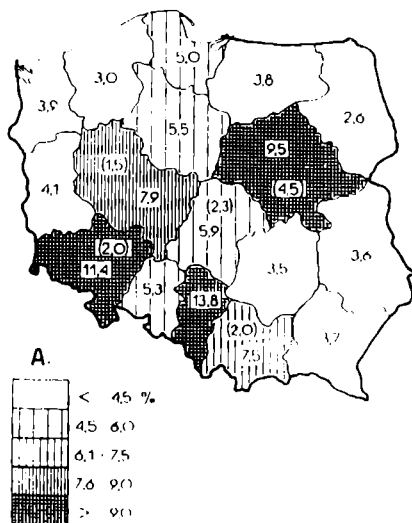
Три главне, већ поменуте компоненте и то: (1) вредност основних средстава, (2) остварени национални доходак и (3) расподељени национални доходак синтетички су окарактерисани разматрајући за сваку од њих њихових пет најтипичнијих одлика; на тај начин је добијен конвенционалан општепољски просек који износи 500. Да би се одредио општи ниво националне економије сабрано је свих петнаест одлика добијајући на тај начин конвенционални индекс 1.500 који означава просечни ниво пољске економије. Да би се означио животни стандард становништва сабране су само три најзначајније одлике, срачунате по 1 становнику, дајући тако индекс 300 за одређивање просечног нивоа животног стандарда у Пољској.

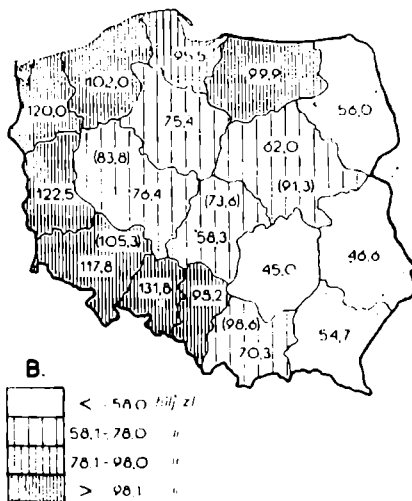
Ск. 1. — Укупна вредност основних средстава у милијардама злата (пољски просек = 2,321 млд.; војводски просек = 136,6 млд.)

Ск. 2. — Процентуално учешће друштвених обртних средстава у вредности основних средстава (пољски просек = 80,2%)

Ск. 3. — Процентуално учешће војводства у укупној вредности основних средстава

Ск. 4. — Укупна вредност основних средстава у хиљадама злата на једног становника (пољски просек = 78,1 хиљ.)

ПРОСТОРНА СТРУКТУРА ОСНОВНИХ СРЕДСТАВА

У 1961. години основна средства у Пољској износила су 2.321 милијарду злата од чега је социјалистичка привреда поседовала 69,4%, док је 30,6% још увек у приватном власништву. Сфера материјалне производње износила је 59,7% а сфера осталих активности (изван материјалне производње) 40,3%. Највећи удео је био индустрије — 20,8%, транспорта и саобраћаја — 19,8%, пољопривреде — 15,7%; много мањи су били проценти који се односе на друге гране националне економије. Највећу вредност су представљале зграде — 55,7% (од чега стамбене зграде — 31,3%), грађевине и конструкције — 25,1%, машинерија и опрема — 10,5%. У периоду од 1961—65. вредност основних средстава порасла је за око 20%.

Као и у многим другим земљама, просторна структура у Пољској је неравномерна. То је илустровано на ск. 1 на којој је приказана вредност основних средстава у милијардама злоти. Овде су највише цифре (преко 100 милијарди злата и 5% од цифре за читаву Пољску) груписане у „централном блоку“ који се састоји од девет војводства допирући на северу од Судета и западног дела Карпата преко средишње територије Пољске све до залива Гдањска. Са три стране (запада, севера и истока) „централни блок“ се граничи са периферним војводствима чија је економија мање развијена. Тај просторни образац „централног блока“ понавља се више пута у нашој даљој анализи и означен је као тип А.

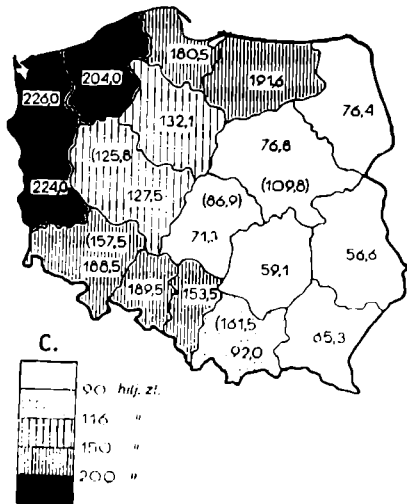
Од интереса је просторна структура својине у погледу основних средстава. Ск. 2 показује проценат тих средстава у својини социјализоване привреде — доказ за њен социјалистички карактер. Средња цифра за читаву Пољску износи 80,2%. Највише су цифре (преко 90%) за војводство Катовице (93,0%) и за градска војводства (98—99%). Средње цифре процента су високе (изнад 80%) за западни део земље. Према истоку те се цифре смањују а најниже су за источни део земље (мање од 70%). Ск. 2 приказује просторни образац у облику 3 „меридијанска појаса“ за које вредности индекса опадају од запада ка истоку. Тај образац означен је као тип В.

Као што је раније поменуто, просторна структура основних средстава базира се на синтетичком индексу израчунатом из следећих пет најтипичнијих одлика:

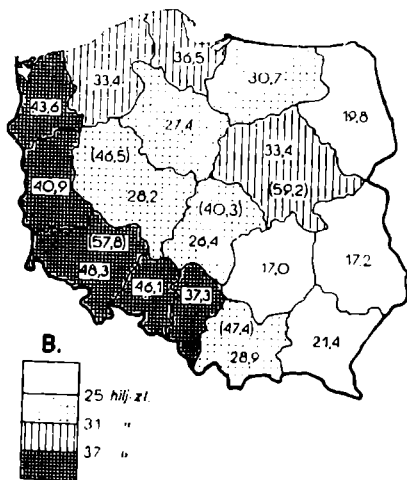
(1) *Процентуални удео респективних војводства* у укупној вредности основних средстава који приказује разлике које постоје у регионалном економском развоју земље. Ск. 3 показује расподелу основних средстава како је горе изложено и представља просторни узорак типа А.

(2) *Вредности основних средстава у хиљадама злата по 1 становнику* — то сачињава материјалну базу животног стандарда. Средња вредност основних средстава по 1 становнику износи 78 хиљада злата у распону од 45,0 до 131,8 хиљада злоти а размера је 1:2,9.

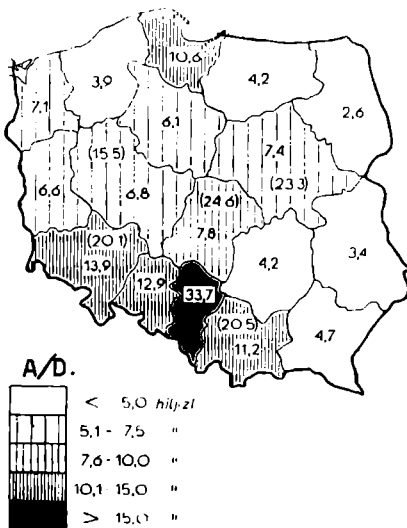
Ск. 4 приказује образац 3 меридијанска појаса и може се стога приписати типу В. Тај образац је резултат неравномерне расподеле становништва и вишег ступња економског развоја у јужном делу земље и у урбанизованим војводствима.

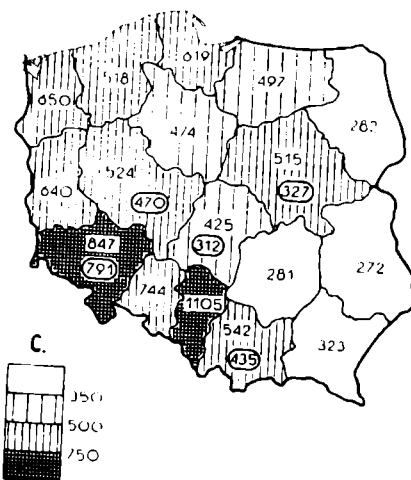
Ск. 5. — Вредност основних средстава у области материјалне производње у хиљадама злата на једног запосленог (пољски просек = 115 хиљ.)

Ск. 6. — Вредност основних средстава у области рада ван материјалне производње у хиљадама злата на једног становника (пољски просек = 31,030 хиљ.)

Ск. 7. — Вредност основних средстава у милионима злата на 1 км² (пољски просек = 7,5 мил.)

Ск. 8. — Синтетички показатељ укупне вредности основних средстава (пољски просек = 500)

(3) *Вредност основних средстава у сфери материјалне производње у хиљадама злата по 1 запосленом у следећим гранама националне економије: индустрији, грађевинарству, пољопривреди, транспорту и комуникацијама, трговини — као материјалној бази запослености. Средња цифра за читаву Пољску по 1 запосленом износи 116 хиљада злата. Тај индекс варира између 57 и 226 хиљада злата, то јест као 1:4. Просторни узорак приказан на ск. 5 може се сматрати као модификација типа В у којој је Пољска, у поређењу са средњом општепољском вредношћу, подељена у два дела: западни део са индексом вишим од општепољског просека и источни део са индексом нижим од просека земље. Тај узорак је означен као тип С.*

(4) *Вредност основних средстава у хиљадама злата по 1 становнику у сфери активности изван материјалне производње обухватајући тако комуналну привреду, стамбена питања, образовање, културу, науку, социјално старање, физичко васпитање. Тај индекс илуструје ниво материјалне базе за пружање свих друштвених услуга. Ск. 6 показује узорак типа В, указујући, у оштром контрасту с осталим војводствима, услове у четири источна војводства најмање опремљена средствима за вршење друштвених услуга.*

(5) *Вредност основних средстава у милионима злоти по једном км² као индекс просторне концентрације. Ск. 7 показује да су јужна војводства економски најбоље развијена. Виши индекси су такође и у војводствима са већим градским насељима или значајним морским лукама. Најмање су развијена северна и источна војводства. Овај узорак је означен као мешовит тип А/Д.*

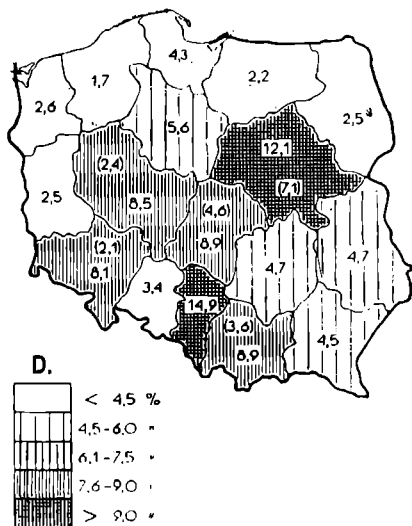
Ниво економског развоја земље

Сабирајући горњих пет одлика добијамо такозвани синтетички индекс. Средњи синтетички индекс за читаву Пољску узет је као 500; у појединим војводствима он варира између 281 и 1.105 доказујући тако неједнак економски развој земље, пошто је размера између најслабије и најбоље развијеног војводства готово 1:4.

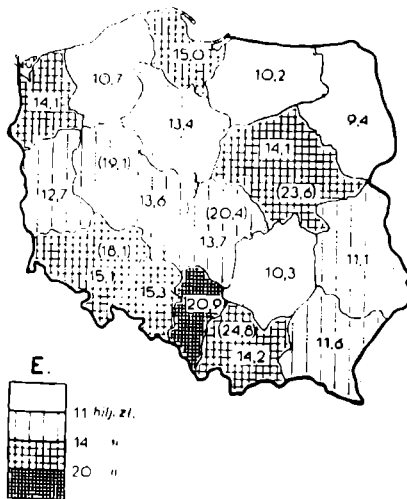
Просторна расподела је илустрована на ск. 8. Она је резултат претходних просторних узорака. Пољска је подељена на два дела: западни део са вишим и источни део са нижим економским развојем (овај последњи обухвата четири горепоменута војводства). Овај узорак назван је типом С. Индексне вредности опадају са запада ка истоку а у средишњем делу Пољске најближе су општепољском просеку.

Ако би се подаци о Варшави и Лођу изоставили из података о респективним војводствима, варшавско и лођско војводство би се морали додати источној групи мање развијених подручја (види цифре у овалу на ск. 8). То показује да између та два велика града (Варшаве и Лођа) и војводства која су око њих постоје велике супротности у економском развоју.

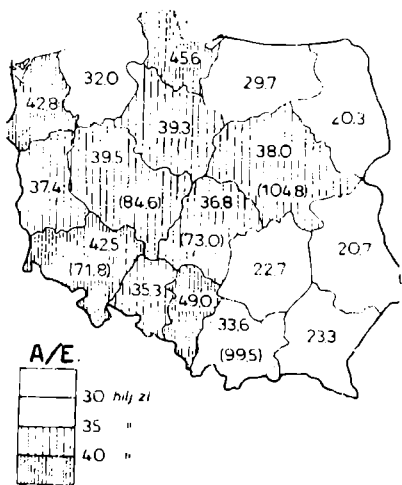
Те прилично јаке диспропорције у економском развоју могу се успешно елиминисати подесним планирањем будућих инвестиција.

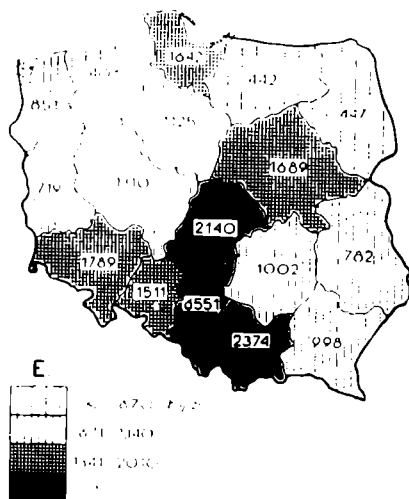
Ск. 9. — Процентуално учешће војводства у оствареном националном доходу

Ск. 10. — Остварени национални доходак у хиљадама злата на једног становника (пољски просек = 13,9 хиљ.)

Ск. 11. — Остварени национални доходак у хиљадама злата на једног запосленог (пољски просек = 34,834 хиљ.)

Ск. 12. — Остварени национални доходак у хиљадама злата на 1 км² (пољски просек = 1.340 хиљ.)

ОСТВАРЕНИ НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК

Национални доходак остварен у 1961. години износио је 417 милијарди злата. Последњих година национални доходак је брзо растао, за 6% годишње; 1965. био је равно 508 милијарди злата. 73% националног дохотка било је остварено у социјалистичком а 27% у приватном сектору. Ако упоредимо те цифре са процентима основних средстава (69,4% одн. 30,6%) показује се да, релативно говорећи, социјализована основна средства дају већи национални доходак.

Просек по једном војводству оствареног националног дохотка износио је 24,6 милијарди, у распону од 7,3 до 62,3 милијарди злата. Просторна диференцијација била је веома знатна са својим распонем од 1:8,5.

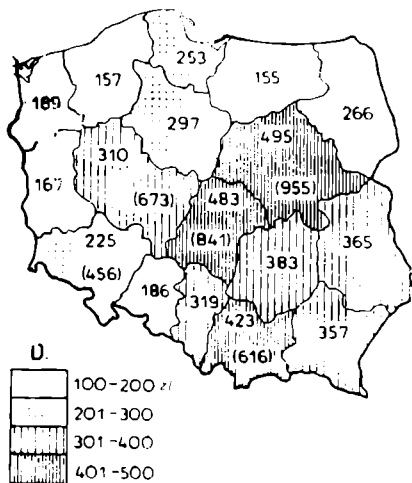
Синтетички индекс који карактерише национални доходак заснован је на следећих пет карактеристика:

(1) *Процентуално учешће војводства у оствареном општепољском националном дохотку дефинише њихову респективну важност у општепољској привреди.* Ск. 9 илуструје просторни узорак који би се могао назвати „јужно—централни блок“. Насупрот „централном блоку“ (тип А) „јужно-централни блок“ се не протеже на север чак до залива Гдањска, пошто је мањи и обухвата само шест војводства. Он се састоји од католичког војводства и још пет војводства са аутономним главним градовима. Ополско војводство са својом много нижом индексном цифром остаје ван тог блока. „Јужно-централни блок“ је увећан суседним војводствима а посебно оним на југоистоку. Напротив, северна војводства се јављају са најнижим оствареним националним дохотком. Тај узорак је обележен као тип D.

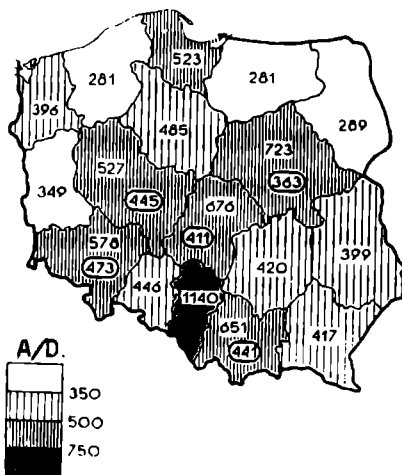
(2) *Остварени национални доходак у хиљадама злата по 1 становнику илуструје потенцијални ниво животног стандарда становништва.* У просеку је доходак по 1 становнику износио 13,9 хиљада злата — што је, према проценама једнако око 650—700 долара по 1 становнику годишње. Распон тог дохотка креће се од 9,4 хиљаде до 20,9 хиљада злата и стога је много мањи, пошто је размера само 1:2,2. Те мање разлике у дохотку по 1 становнику су резултат истоветних надница и истоветних цена у читавој земљи. Просторни узорак приказан на Ск. 10 означен је као тип E у коме највиши доходак дају јужна војводства и она војводства с аутономним главним градовима или главним морским лукама.

(3) *Остварени национални доходак у хиљадама злата по 1 запосленом у продуктивном запослењу илуструје продуктивност рада.* У просеку он износи око 35 хиљада злата за читаву Пољску, у распону од 20 хиљада до 49 хиљада злата, а то је размера од 1:2,4. Ск. 11 која показује диференцијацију продуктивности рада представља узорак мешовитог типа A/E.

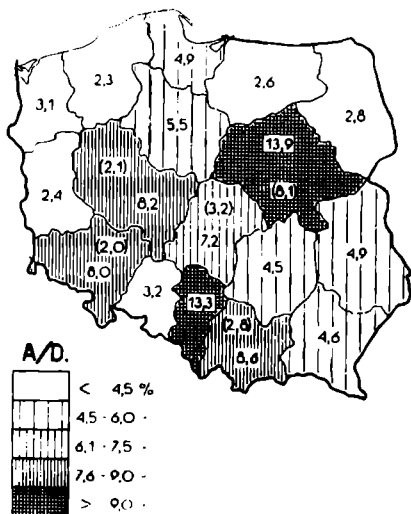
(4) *Остварени национални доходак у милионима злата по 1 км² јесте индекс просторне концентрације производње.* Средњи доходак добијен са 1 км² износи 1,3 милиона злата, варирајући у распону од 442 до 6551 хиљада злата. Та је разлика огромна, готово 1:15. Много виши до-

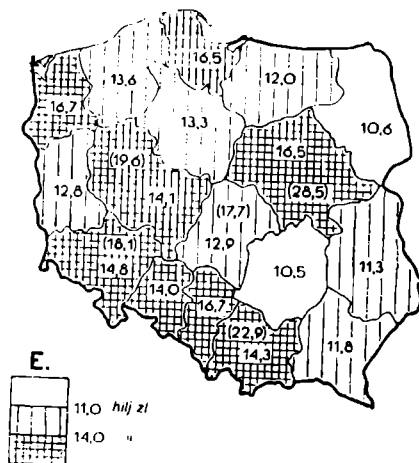
Ск. 13. — Коришење основних средстава из области материјалне производње; од 1000 злота вредности основних средстава из области материјалне производње одбијен је просечан национални доходак у висини од 301 злота

Ск. 14. — Синтетички показатељ оствареног националног доходака (пољски просек = 500)

Ск. 15. — Процентуално учешће војводства у расподељеном националном доходу

Ск. 16. — Расподељени национални доходак у хиљадама злота на једног становника (пољски просек = 14,0 хиљ.)

ходак по 1 км² добија се у урбанизованим војводствима. Та просторна диференцијација је приказана на Ск. 12 чији је узорак додељен типу Е.

(5) *Степен коришћења производних основних средстава од стране оствареног националног дохотка* одражава ефикасност коришћења садашњих инвестиција. У просеку у Пољској вредност 1000 злота производних основних средстава ствара национални доходак од 301 злота. Ск. 13 илуструје распоред степена коришћења производних основних средстава. Просторни узорак тог распореда показује модифициран тип D, то јест „јужно-централни блок“. Коришћење производних основних средстава најмање је ефикасно у северним и западним војводствима.

Просторна структура оствареног националног дохотка

Сабирајући горњих пет индекса који означавају одступања од општепољских средњих вредности добија се синтетички индекс оствареног националног дохотка. Са средњом цифром од 500 за читаву Пољску, синтетички индекс се креће у распону од 281 до 1.140; тако је дивергенција прилично висока и износи 1:4. Тај просторни узорак, приказан на Ск. 14, карактеристичан је за мешовит тип A D, то јест највиши остварени национални доходак постигнут је у војводству Катовице, у пет војводства са аутономним главним градовима као и у војводству Гдањск због његова два велика пристаништа, Гдиње и Гдањска. Територија вишег оствареног националног дохотка може се увећати југоисточним војводствима и шћећинским војводством у коме је највеће пољско пристаниште Шћећин.

РАСПОДЕЉЕНИ НАЦИОНАЛНИ ДОХОДАК

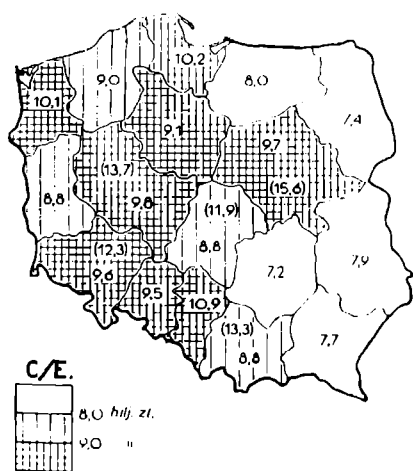
Расподељени национални доходак показује како је употребљен остварени доходак. Како је горе изнето, око 73% апсорбовала је потрошња а 27% акумулација. У 1961. години, расподељени национални доходак био је 419 милијарди злота, 2 милијарде злота већи од оствареног националног дохотка зато што је у 1961. години спољнотрговински биланс био негативан. Индекс пораста националног дохотка у 1964. години био је 260 у пређењу са индексом из 1950. године.

У просеку, свако војводство је потрошило 24,6 милијарди злота са распором од 9,5 до 58,2 милијарде злота, размера 1:6.

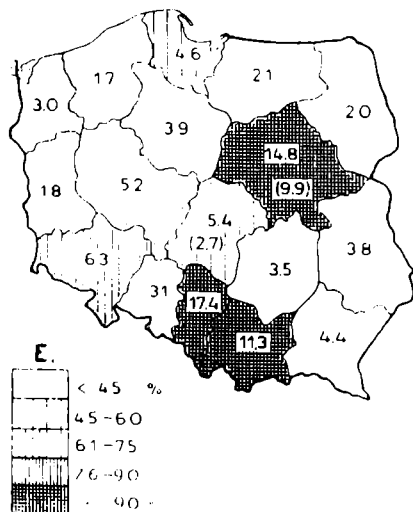
Одређивање синтетичког индекса расподељеног националног дохотка засновано је на следећих пет карактеристика:

(1) *Процентуално учешће војводства* као ознака њихове респективне улоге у националној економији и приближна база регионалне економије. Просторна структура приказана је на Ск. 15. То је узорак мешовитог типа A D што значи да је „централи блок“ увећан југоисточним војводствима. Северна војводства имају на располагању најмањи део расподељеног националног дохотка.

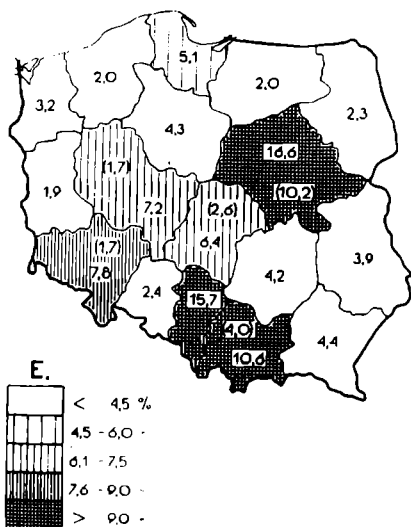
(2) *Расподељени национални доходак у хиљадама злота по 1 становнику* одражава у извесној мери животни стандард становништва. Сред-

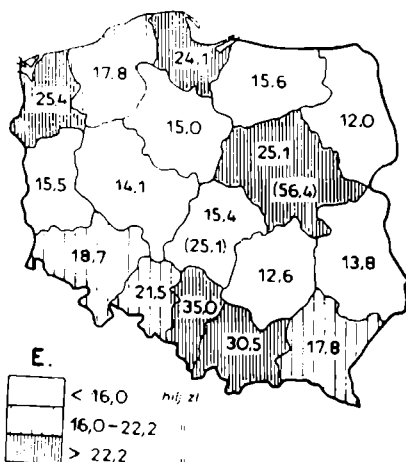
Ск. 17. — Лична потрошња у хиљадама злота на једног становника (пољски просек = 9,1 хиљ.)

Ск. 18. — Процентуално учешће војводства у нето инвестиционим улагањима у друштвену привреду од 1950—60. године

Ск. 19. — Процентуално учешће војводства у нето инвестиционим улагањима у 1961. години

Ск. 20. — Инвестициона улагања у друштвену привреду од 1950—60. године у хиљадама злота на једног становника (пољски просек = 22,230 хиљ.)

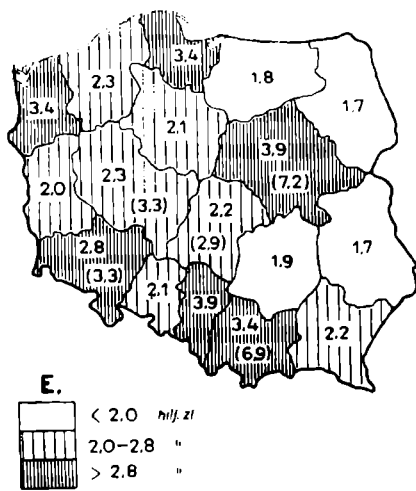
њи доходак по 1 становнику износио је 14 хиљада злата крећући се између 10,5 и 16,7 хиљада злата; ту нису урачунати аутономни главни градови војводства где је доходак био много виши, достижући понекад више од 28 хиљада злата (Варшава). Распон се креће у прилично уским границама, у размери 1:1,6. Узорак расподеле показан на Ск. 16 представља тип Е; то значи да је расподељени национални доходак био концентрисан у јужним војводствима а такође и у војводствима с аутономним главним градовима и најважнијим морским лукама. Виша стопа расподељеног дохотка по 1 становнику у већим градовима објашњава снажну миграцију у правцу градова оних који траже боље животне услове.

(3) *Потрошња материјалних добара из личних доходака у хиљадама злата по 1 становнику.* — То је слика непосредне потрошње. Тај узорак представља мешовити тип С/Е. Средња вредност по 1 становнику опада на 9,1 хиљада злоти а дивергенције су у распону од 7,2 до 10,9 (искључујући аутономне главне градове војводства), свдећи размеру на 1:1,5. Просторни узорак приказан је на Ск. 17.

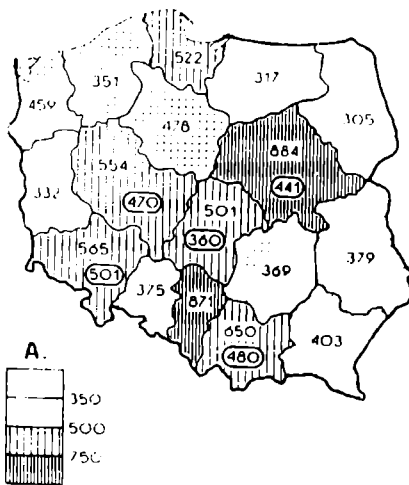
(4) *Процентуално учешће војводства у инвестицијама у 1961. год.* — То одражава могућност мењања садашњег нивоа економског развоја. Као што је раније споменуто, око 20% оствареног националног дохотка додељује се инвестицијама. Док једногодишњи период изгледа сувише кратак за процењивање инвестиција, рачунања која се односе на 11-годишњи период (два дугорочна плана од 1950. до 1960.) такође указују (види Ск. 18) да се просторни узорак инвестиција из 1961. године само мало разликује од узорка из претходних 11 година. Ск. 19 показује да постоје изразите диспропорције у том погледу. Шест војводства, изразито привилегованих, апсорбовало је 1961. године две трећине суме инвестиција док је само једна трећина била остављена за остала војводства. Тај узорак просторног распореда инвестиција, одржаван кроз низ година мало је допринео смањивању диспропорција у економском развоју Пољске. Узорак приказан на Ск. 19 припада типу Е и указује на то да инвестиције иду углавном оним војводствима чији је развој највиши.

(5) *Инвестициони издаци у 1961. години у хиљадама злата по 1 становнику* јесу један вид могућности изједначења животног стандарда. И по једном становнику просторне диспропорције у инвестицијама такође су очигледне. Општепољски просек је 2,8 хиљада злата по 1 становнику, са распонем од 1,7 до 3,9 хиљада злата (изузев аутономних главних градова војводства); размера је 1:2,3. Просторни распоред је дат на Ск. 21 која показује узорак модификованог типа Е — уз оgradu да источна војводства имају, међутим, најмањи удео у инвестицијама. У циљу поређења (Ск. 20) илуструје инвестиције по 1 становнику за период од 11 година (1950—1960.). Узорак Ск. 20 је сличан, пошто потсећа на тип Е.

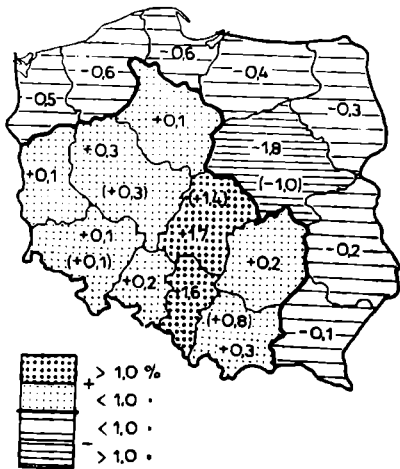
Просторна структура расподељеног националног дохотка била је одређена сабирањем одступања пет горе претресаних елемената од општепољског просека. Синтетички индекс добијен на овај начин варира од 305 до 884 тако да његов распон показује размеру 1:2,9, што је доказ да је у фаворизованим војводствима расподељени доходак скоро три пута виши по у највише опорезованим војводствима. Просторни узорак показан је на Ск.

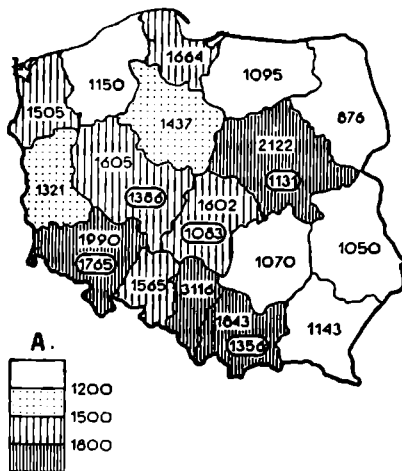
Ск. 21. — Нето инвестициона ула­гања у 1961. години у хиљадама злата на једног становника (пољски просек = 2,756 хиљ.)

Ск. 22. — Синтетички показатељ расподељеног националног до­хода (пољски просек = 500)

Ск. 23. — Процентуални однос оствареног према расподељеном на­ционалном доходу у појединим војводствама

Ск. 24. — Синтетички показатељ нивоа националне привреде (пољски просек = 1.500)

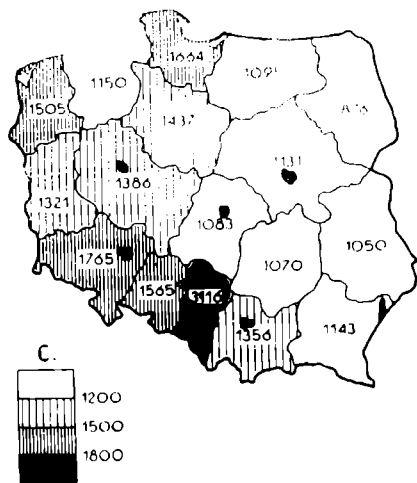
22. и сличан је узорку типа А, то јест „централном блоку“ који је „увећан“ северозападним и југоисточним војводствима. Расподељени национални доходак је најнижи у североисточним војводствима.

Проблем изједначења услова животног стандарда у читавој Пољској путем централизоване планске привреде заслужује да буде истакнут. Могло би се показати целисходним да се овде упореде проценти оствареног са процентима расподељеног националног дохотка у појединим војводствима. Разлике су релативно мале и нигде не прелазе 2,0%. Па и тако, треба подвући, девет војводства са већом производњом преносе један део свога оствареног дохотка на осталих осам војводства. Тај проблем је просторно илустрован на ск. 23 где је узорак војводства веома карактеристичан. Пољска је подељена на два дела: а) југоисточни део који је економски развијенији и производи више те се стога одриче једног дела свог оствареног националног дохотка и б) североисточни део који је делимично економски слабије развијен и производи мање, коме се додатно преноси један део оствареног националног дохотка. Овде представљају изузетак Варшава и велика морска пристаништа којима се — и поред њихове високе економске развијености и јаке производње — додељују додатни фондови од осталих војводства.

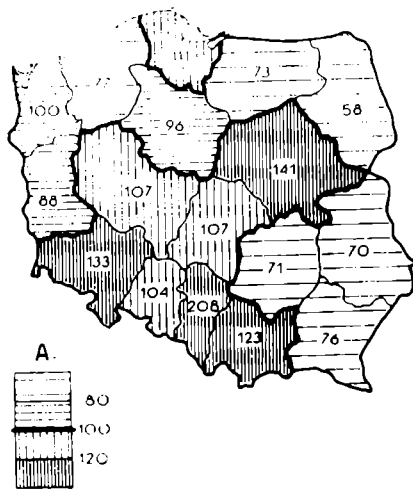
ПРОСТОРНА СТРУКТУРА НАЦИОНАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Да би се одредио ниво националне економије израчунат је синтетички индекс служећи се одступањима свих петнаест дискутованих одлика од општепољског просека. Као општепољски просек узето је 1500. Одступања за поједина војводства леже у распону од 876 до 3116 тако да је размера 1:3,5. То је широк распон који показује да војводство Катовице представља трипута виши економски ниво но војводство Бјалисток. Диференцијација у нивоу националне економије илустрована је Ск. 24. Та карта показује да просторни узорак националне економије Пољске сачињава „централни блок“ (модификовани тип А) увећан западним војводствима. Тај „централни блок“ представља виши ниво економије и будућност Пољске зависи од његове производње. Са севера и истока „централни блок“ се граничи појасом периферних војводства која представљају економски ниво нижи за 20%.

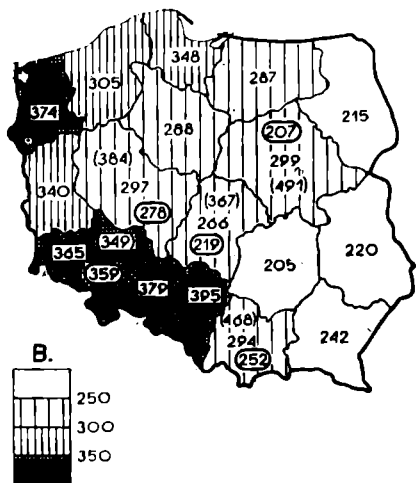
Синтетички индекс је нарочито висок за пет урбанизованих војводства зато што је ту интензивна економија акумулисана на малој површини. Да би се то показало и да би се у исти мах открило како велики градови утичу на просторну структуру националне економије изостављени су подаци који се односе на аутономне главне градове војводства. Резултати тако извршених рачуњања приказани су на Ск. 25. Тада је просторни узорак војводства претрпео промену: уместо „централног блока“ (тип А) сада се јавља подела Пољске на два дела (тип С): а) западни део са вишим и б) источни део са нижим нивоом националне економије. Та је промена посебно упадљива у војводствима Варшава и Лођ где поред аутономних главних градова војводства са врло високим економским нивоом залеђе сачињава територију са ниским нивоом националне економије.

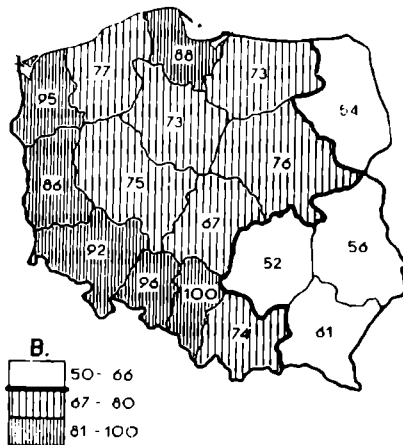
Ск. 25. — Синтетички показатељ нивоа националне привреде после елиминисања података о градовима са самосталном управом у војводствима (пољски просек = 1.500)

Ск. 26. — Одступања синтетичког показатеља од пољског просека нивоа националне привреде (1.500 = 100)

Ск. 27. — Синтетички показатељ нивоа животног стандарда прерачунат на једног становника (пољски просек = 300)

Ск. 28. — Одступања синтетичког показатеља нивоа животног стандарда прерачунатог на једног становника од максималног нивоа у катовичком војводству (395 = 100)

мије. Ако се изоставе два аутономна главна града оба војводства се имају придодати источном делу земље. На Ск. 26 накнадно су приказана одступања од пољског просека (100) у погледу нивоа националне економије. Узорак одступања сачињава „централни блок“ типа А модификован у северозападном делу земље.

ЖИВОТНИ СТАНДАРД СТАНОВНИШТВА

Животни стандард становништва израчунат је помоћу синтетичког индекса изведеног из збира одступања од општепољског просека у погледу: а) вредности основних средстава, б) оствареног националног дохотка и с) распоређеног националног дохотка — све срачунато по 1 становнику. Општепољски просек је 300. Одступања од синтетичког индекса варирају за поједина војводства (искључујући главне градове војводства) од 205 до 395; тако разлика није толико велика пошто је размера 1:1,9. Па и тада, диспропорције су сразмерно високе; зато што је животни стандард у војводству Катовице скоро двоструко виши но у војводству Киелце. Те су диспропорције сасвим велике с обзиром на социјалистички систем и стога, при извршењу даљих програма инвестиције, треба учинити напор да се те разлике умање. Услови који су постојали 1961. године приказани су на Ск. 27. Та карта показује да просторни узорак животног стандарда у Пољској узима облик три меридијанска појаса, тип В. Тај узорак доказује да је узрок тим разликама, у великој мери, неравномерна расподела становништва. Те знатне разлике у животном стандарду, нарочито у аутономним главним градовима војводства, узрок су унутрашњих миграција, померања становништва са истока ка западу и прилива сеоског становништва у градове, као и из села и мањих градова у веће а нарочито у највеће и најинтензивније индустријализоване. Одступања од највишег животног стандарда који представља војводство Катовице (100) накнадно су приказана на Ск. 28. Просторни узорак је тип В у коме се најниже вредности односе на источна војводства где животни стандард не достиже ни две трећине нивоа војводства Катовице.

ЗАКЉУЧАК

Анализа разних чинилаца националне економије омогућила је да се ниво економије одреди помоћу синтетичког индекса који је открио да просторна структура националне економије образује „централни блок“ који се са севера и са истока граничи појасом периферних војводства са нижим економским нивоом. Тај „централни блок“ сама је одлучујући чинилац у даљем економском и друштвеном развоју Пољске.

Наша анализа животног стандарда извршена је на сличан начин. Просторни узорак војводства показује да у Пољској постаје „три меридијанска појаса“ и да животни стандард опада са запада ка истоку.

Просторна диференцијација је још увек прилично висока у погледу нивоа националне економије, са размером 1:3, 5, док су разлике у животном стандарду мање, у сразмери 1:1,9. И поред изразитих предности које

пружа планска привреда, омогућујући да се један део богатстава земље пренесе са једних војводства на друге, разлике у животном стандарду су још увек сувише велике за једну социјалистичку земљу. Стога се треба трудити да се те диспропорције умање подесном локацијом будућих инвестиција. Па ипак, просторне диспропорције у нивоу националне економије Пољске и у животном стандарду њеног становништва сразмерно су незнатне у поређењу са капиталистичким земљама.

Ова студија дала је синтезу просторне диференцијације у националној економији Пољске, онакве каква је била 1961. године. Та синтеза је истовремено нови покушај економске рејонизације земље.

R é s u m é

PROF. DR. STANISLAW LESZCZYCKI

STRUCTURE SPATIALE DE L'ÉCONOMIE NATIONALE DE LA POLOGNE

Par la structure spatiale de l'économie nationale on entend l'ensemble de l'économie du point de vue de la différenciation spatiale aussi bien que de celui des rapports interrégionaux. Prenant en considération les matériaux disponibles on présente dans l'article la différenciation spatiale de la structure économique de la Pologne de manière statique (superficielle). L'analyse spatiale de cette structure est fondée sur trois composantes suivantes qui, de façon synthétique, caractérisent l'économie nationale. Ce sont: 1) valeurs immobilisées, 2) revenu national formé et 3) revenu national distribué. Se basant sur les matériaux obtenus du Bureau central de statistique on a dressé 28 cartes qui représentent uniquement la macrostructure de l'économie de la Pologne.

L'analyse des divers facteurs composants de l'économie nationale a permis d'établir le niveau de l'économie au moyen de l'indice synthétique qui a révélé que la structure spatiale de l'économie nationale formait le „bloc central” confinant au nord et à l'est aux voïvodies périphériques particulières à niveau économique plus bas. Ce „bloc central” est maintenant le facteur déterminant dans le développement économique et social ultérieur de la Pologne.

L'analyse du standard de vie a été effectuée d'une façon analogue. La carte spatiale des voïvodies montre qu'en Pologne il y a trois zones méridiennes et que le standard de vie décroît de l'ouest vers l'est.

La différenciation spatiale est toujours assez haute en ce qui concerne le niveau de l'économie nationale, en proportion de 1:3,5, tandis que les différences du standard de vie sont plus petites, en propor-

tion de 1:1,9. Malgré les avantages marqués qu'offre l'économie planifiée, permettant le transfert d'une partie des richesses du pays entre les voïvodies particulières, les différences du standard de vie sont encore trop grandes pour un pays socialiste. C'est pourquoi il faut faire des efforts en vue de diminuer ces disproportions par une disposition spatiale appropriée des futurs investissements. Et pourtant, les disproportions spatiales au niveau de l'économie nationale de la Pologne et au standard de vie de sa population sont comparativement insignifiantes par rapport à celles des pays capitalistes.

Cette étude a fourni la synthèse de la différenciation spatiale dans l'économie nationale de la Pologne, telle qu'elle était en 1961. Cette synthèse est en même temps une nouvelle tentative de rayonnisation économique d'un pays.